

A GYÜMÖLCSTERMELÉS FAJTAKÉRDÉSE, A FAJTA-VÁLTÁS PROBLÉMÁJA MAGYARORSZÁGON*

TAMÁSSY ISTVÁN

a mezőgazdasági tudományok doktora

Kertészeti Egyetem, Budapest

A mezőgazdaság és a kertészet valamennyi ágazatában alapvető jellegű és az eredmény szempontjából döntő kérdés a rendelkezésre álló fajtákból a termelési céloknak legmegfelelőbbek kiválasztása. Ma már mindenki egyetért abban, hogy a fajta a nagyüzemi árutermelés egyik legfontosabb tényezője, termelési eszköze. Napjainkban a gyümölcsstermelés eredményeinek növelése új, fejlettebb műszaki, technológiai feltételek és az új viszonyoknak megfelelő fajták igénybevétele nélkül nem képzelhető el. Ez egyben azt jelenti, hogy a műszaki fejlesztés egyik sarkalatos pontja a fajtakérdés.

A gyümölcsstermelés irányítói szerint a fajtaválasztás szempontjai:

1. Olyan fajtákat igényelnek, melyeket a fogyasztók megkívánnak.
2. Olyan fajtákat javasolnak a gyakorlatnak, amelyek a korszerű technológia esetén a legnagyobb termést hozzák.
3. Olyan fajtákat ajánlanak a termesztőknek, amelyek az üzem éghajlati és talajviszonyainak a legjobban megfelelnek.

Gyümölcsstermelésünk jelenlegi helyzete

Hazánk gyümölcsstermelése az elmúlt 10 évben, a második és harmadik ötéves terv időszaka alatt forradalmi átalakuláson ment keresztül. A második ötéves terv során a tervidőszakban 62 238 ha, a harmadik ötéves terv időszakában 17 598 ha gyümölcsöst telepítettünk, s ezzel kialakultak a hazai nagyüzemi gyümölcsstermelés alapjai.

1970-ben 171 640 ha gyümölcsültetvénnel rendelkezünk. (Viszonyításként: Bulgária gyümölcsstermő területe ekkor 165 000 ha volt.) Ebből az állami gazdaságok ültetvénye 36 290 ha, a szövetkezeti gazdaságok 86 020 ha, állami vállalatok és intézmények ültetvénye 3940 ha-t tett ki, azaz összesen 126 250 ha-t. A szövetkezeti háttáji gazdaságok gyümölcsültetvénye 21 050 ha, a kisegítő gazdaságoké 24 340 ha volt.

* Elhangzott az MTA Agrártudományok Osztálya Kertészeti Bizottsága 1972. december 11-i ülésén.

Nagyon érdekes és tanulságos a gyümölcsstelepítések fajonkénti és fajtánkénti alakulása a második és harmadik ötéves terv időszakában.

A második ötéves tervidőszak telepítéseinek fajtaösszetétele

1961 és 1965 között a telepített 62 000 ha 40,5%-a alma, 12%-a kajszibarack, 16,6%-a őszibarack, 5%-a körte, 4,3%-a dió, 3,5%-a szilva és 3,1%-a meggy.

A tervidőszak alatt az állami gazdaságok almából 11 000 kh-at, a termelőszövetkezetek 29 000 kh-at, körtéből mindkét szektor majdnem azonos területet telepített, mintegy 2000 kh-at. Kajszibarackból az állami gazdaságok mintegy 2500 kh-at, a termelőszövetkezetek 9000 kh-at, míg őszibarackból az állami gazdaságok 5000 kh-at, a termelőszövetkezetek 11 000 kh-at telepítettek. A fajtamegoszlás azonos jellegű volt mindkét szektorban. Almafajták közül elsősorban Jonathánt telepítettek mintegy 280 000 db-ot, Starkingból 100 000 db-ot, Golden Deliciousból mintegy 50 000 db-ot. Tehát 430 000 db-ot tett ki a három fajta, amelyből a túlnyomó többség a Jonathán. Körténél elsősorban a Bosc kobakját, a Hardy vajkörtét, Hardenpont téli vajkörtét, Vilmos körtét és a Diel vajkörtét telepítették. Cseresznyéből a telepítések több mint 2/3-át a Germersdorfi óriás fajta tette ki. A meggytelepítések 80%-át a Pándy meggy képviselte. A szilvatelepítések fő fajtája a Besztercei volt, 80%-ban ezt telepítették. A kajszibarack telepítések 2 fő fajtája közül a Magyar kajszibarack mintegy 55%-ban, a Borsi-féle kései rózsa kajszibarack 35%-os arányban került telepítésre. Tehát elsősorban az ismert és bevált fajták kerültek telepítésre.

A harmadik ötéves tervidőszak telepítéseinek fajtaösszetétele

Ebben a tervidőszakban a telepítési arányok bizonyos mértékig módosultak. Az alma csak 15%-kal szerepel, a meggy 10,8%-kal, a kajszibarack 16,4%-kal, az őszibarack 6,9%-kal szerepelt. Jelentősen megnőtt viszont a bogyósok telepítésének aránya: málna 16,1%, a szamóca pedig 15,4%-kal szerepel. Ebből megállapítható, hogy a harmadik ötéves tervidőszak telepítésének fajszerkezete kedvező irányú eltérést mutatott.

Ezen időszakban erőfeszítések történtek a részbeni fajtaváltásra is, hazai és külföldi nemesítésből származó új fajták szaporításának, eltelepítésének kezdeményezésével. Ennek ellenére csak a meggyénél, a kajszibaracknál és az őszibaracknál lehet kezdeti és részleges fajtaváltásról beszélni, a többi gyümölcsfajnál a telepített fajták megoszlása, a bogyósokat, a diót és a gesztenyét kivéve, a második ötéves tervhez hasonló.

A harmadik ötéves terv telepítéseinek fajtaösszetétele a következőképpen alakult: Alma — 53%-ban Jonathán és Jonared, 22%-ban Starking és Starkrimson Delicious, 18%-ban Golden Delicious és Golden Spur. A fő körtefajták a telepítési időszak alatt a Bosc kobakja, Hardenpont téli vajkörte, Hardy vajkörte és a Diel vajkörte. A Germersdorfi óriás mintegy 63%-át tette

ki a telepített cseresznyefajtáknak. Meggyfajták közül 55%-ban Pándy meggy került eltelepítésre, és mintegy 25%-ban kerültek telepítésre a *Maliga*-féle meggyhibridek. Szilvatelepítéseknél a telepített területek 78%-a Besztercei szilva, 18%-a Debreceni muskotály fajta. Kajsziбарack telepítéseinknél a Magyar kajszi mintegy 60%, a *Borsi*-féle kései rózsa mintegy 25%, Korai piros 2,5%-ot tett ki. Őszibarack-telepítéseinken belül a korai érésűek részaránya 21%, középérésűeké 22,5% és a késői érésűeké 6,5% volt.

Összegezve: az almatelepítéseknél új fajtaként került elszaporításra a Golden-Spur és a Starkrimson Delicious, azonban nincsenek pontos adatok a telepítés mértékét illetően. Körténél fajtaváltás nem történt, úgyszintén cseresznyénél sem.

Jelentős fajtaváltás történt a meggytelepítéseknél. Széles körben kezdtek telepíteni a *Maliga*-féle hibrideket és fajtákat, különösen az 1969—1970-es években. A kajsziбарack esetében alapvetően az eddig ismert fajták kerültek eltelepítésre. Adatok nem állnak rendelkezésre arra vonatkozóan, hogy ezen belül az értékesebb klónok milyen mértékben kerültek szaporításra. Az ősziбарacknál szintén történtek próbálkozások új fajták üzemi bevezetésére, de ezek csak próbálkozások maradtak.

Mindezeket összevetve kimondhatjuk, hogy fajtaváltásról csak a meggy esetében beszélhetünk a harmadik ötéves terv során.

A jelenleg szaporított gyümölcsfajták összetétele a rekonstrukciós telepítések megindulása előtt

A magyarországi üzemi faiskolák 1970—71-ben az alábbi szaporításokat végezték:

Faj	Fajta	Klón
Ama	31	56
Körte	24	35
Cseresznye	15	26
Meggy	23	27
Szilva	23	25
Kajsziбарack	21	15
Őszibarack	54	52
Mandula	14	1
Birs	1	—
Dió	3	5

Faj	Fajta	Változat (klón)	Faj	Fajta	Változat (klón)
<i>Alma</i>	Jonadel	2	<i>Alma</i>	Starkrimson Delicious	2
	Jonared	2		S. szépv. KB. 26.	—
	Stark Earlyest	—		S. pataki sp. Jonathán	2
	Staymared	2		Ceglédi p. C 1313	—
	Starking	11		Jonathán	14

Faj	Fajta	Változat (klón)	Faj	Fajta	Változat (klón)
<i>Alma</i>	Golden Delicious	2	<i>Meggy</i>	Solymári	2
	Golden MH 78	1		Szomolyai	2
	Golden Spur	2		Münchenberger f.	—
	Gravensteini	1		Prin	—
	Asztrachani	4		Cigány	6
	Cox n.r.	3		Hartai	—
	Batul	—		Josika	—
	Fertődi téli	1		Fortuna M 2	—
	Húsvéti	2		Meteor M 14	—
	Nyári fontos	1		Érdi nagygyüm. M 15	—
	Londoni Ny. I. 34.	—		Érdi bőtermő M 145	—
	Early Red Bird	1		M 18	—
	Kecskeméti vaj KB 1.	1		M 19	—
	Nyári cs. f. KB 17	—		M 38	—
	Egri p.	—		M 71	—
	Mc Intosh	1		M 89	—
	Téli arany parmen	2		M 95	—
	Éva U 1215	—		M 112	—
	Téli banán	—		M 172	—
	Ananász r.	—		Paraszt	—
	Roter James G.	—		Pándy	19
<i>Körte</i>	Arabitka	1	<i>Szilva</i>	Újfehértó fürtös	2
	Avranches-i jó Lujza	1		Bosnyák C 1134	—
	Árpával érő	—		Favorit	—
	Bosc kobak	1		105/5	—
	Diel vjk.	—		105/6	—
	Duvals	—		Althann	3
	Búzás	—		Besztercei	11
	Esperes	3		Korai besztercei Cs 1	1
	Erdei vjk.	—		Debreceni muskotály	1
	Clapp kedveltje	7		Ageni	—
	Hardy vjk.	2		Boszniai	—
	Hardenpont vjk.	6		Korai barack	—
	Kieffer	2		Ontario	—
	Madame Faure	—		Pacifique	—
	Nyári Kálmán	2		Giant	—
	Pap	2		Zöld Ringló	—
	Téli esperes	1		Paczelt EE 177/1	—
	Vilmos	5		Olasz kék	7
	Serres	2		Nancy	—
	Piros Vilmos	—		Spáth A	2
	Nemes Krasszán	—		Abundance	—
Fertődi rozsdás berg.	—	Sermina	—		
Conference	—	Jeffersol	—		
Lepin jegyző	—	Sárga tojás	—		
<i>Cseresznye</i>	Badacsonyi EE 4021/4	—	<i>Kajszibarack</i>	Tarka pedrigon	—
	Dbogdányi BB 9	—		Washington	—
	Bigarreau Moreau	1		Luppermann Emma	—
	Fertődi r. szárú	3		92/1	—
	Gyöngyösi	—		Andornaktályai m. k.	—
	János	—		Borsi r.	1
	Germersdorfi	10		Ceglédi b. C 244	1
	Hedelfingeni	3		Gönczi m. k.	3
	Jaboulay	3		Kécskei r.	1
	Karmazsin C 1168	—		Korai p.	1
	Márki korai	2		Rakovszky	1
	Pomázi EE 16	—			

Faj	Fajta	Változat (Klón)	Faj	Fajta	Változat (Klón)
Kajszi-barack	Nagykőrösi	—		Vénusz emlője	—
	Szegedi mammut	1		I. H. Hale	4
	Tükör C 711	—		Sunbeam	3
	Hetényi r. C 777	—		Mariska	6
	Kecskeméti r C 778	—		Kései br. Elberta	1
	C 712	—		Redhaven	2
	C 326	—		Mezőkomáromi dur.	—
	C 320	—		Fodor-féle névtelen	—
	C 1792	—		54/1	—
	C 732	—		Sandens	—
	Paksi m. k.	—		Szegedi arany	—
	Magyar kajszi	6		Sunrise	—
	Csongrádi	—		Triogem	—
	Ligeti óriás	—		Afterglow	—
Őszibarack	Aranycsillag	1		Sunhaven	—
	Alexander	1		Halehaven	—
	Amsden	4		Jerseyland	—
	Blazing Gold	—		Junegold	—
	Bourdin	—		Dawne	—
	Bársonypír	1		Suncrest	—
	Cardinal	—		Earlygold	—
	Canada BB 10	—		Nectared	5
	Carmen	—		16/1	—
	Collins	—		615/1	—
	Champion	7		Washington	—
	Cegléd szépe C 425	—	Mandula	1/9	—
	Dixired	—		2/6	—
	Early Red Free	1		3/3	—
	Elberta	2		3/11	—
	Ford	2		4/2	—
	Starking D	1		5/1	—
	Inrocio P	1		5/2	—
	New July Elberta	—		5/3	—
	Júlia	1		5/4	—
	Nektár	1		Burbank magonca	—
	Győztes	2		Akali 60	—
	Madeleine P.	—		Tojás	—
	Shypley	1		Mary Dupuy	—
	Mayflower	3		Szigetsépi 55	—
	Piroska	—		Szigetsépi 92	—
	Springtime	—	Birs	Bereczki	—
	Remény	—	Dió	Alsószentiványi 117	1
	T x	—		Milotai 10	1
T 8	—		Tiszacsécsi	3	

A Jonathánnak 14 klónját szaporították, mégis a szaporítás több mint 2/3-a, azaz 250 000 db eredeti Jonathán volt. A BB 108-as Jonathán klónból 78 000 db-ot, az M 41-ből 19 000 db-ot, míg a Ny 47-esből 17 000 db-ot szaporítottak. A Starking fajta 11 klónja került szaporításra. Magából a Starkingből 190 000 db-ot, míg az NM 251-es klónból 17 000 db-ot szaporítottak. Az elmúlt két tervidőszak során vásároltunk 2 új almafajtát is, a Starkrimson és a Golden Spurt. A Starkrimson Deliciousból mintegy 160 000 db-ot szaporítottunk,

viszont a Golden Spurból csupán 55 000-et, ugyanakkor a Golden Deliciousból mintegy 90 000 db-ot.

A cseresznyefajták közül a Germersdorfi fajtából 10 klón került szaporításra. Mintegy 50%-kal került szaporításra az eredeti fajta, 20%-kal a J 15-ös klón, 15%-kal a D 18-as klón és 12%-kal a C 1414-es klón. Hasonlóképpen érdekes az is, hogy a Pándy meggyből 19 klón került szaporításra. Az alapfajta 170 000 db-bal, a 114-es klón 35 000 db-bal, a C 101-es 25 000 db-bal, az MT 63-as 25 000 db-bal, a Nagykőrösi klón 75 000 db-bal került szaporításra. Hasonló a helyzet a szilvánál is. A Besztercei szilvának 11 klónja került szaporításra. Szilvából az alapfajta 48 000 db-bal, a D 314-es klón 22 000 db-bal, a D 324-es 19 000 db-bal, az NM 122-es 10 000 db-bal stb. Az Olasz kék 7 klónja került szaporításra, ezek közül az alapfajta 16 000 db-bal és a K 111-es 11 000 db-bal. A Magyar kajszinak 6 klónja került szaporításra. Az alapfajta 60 000, a C 245-ös 14 000 és a C 256-os 50 000 db-bal.

Összegezve az 1970—71. évi szaporítást, megállapítható, hogy almából elsősorban Jonathánt, Starkingot, Starkrimson, Golden Delicious, Golden Spurt szaporítottak nagy számban. Körténél a Hardy vajkörte, a Vilmos körte és a Bosc vajkörte voltak a fő fajták, utána következett a Diel és a Hardenpont vajkörte. Cseresznyéből elsősorban a Germersdorfi pirosat szaporították, utána következett a Márki korai, a Jaboulay és a Szomolyai, valamint a Biggareau Burlat. Meggyből a fő fajta a Pándy volt, ezt követte az Érdi nagy gyümölcsű M 15-ös, az Érdi bőtermő M 145-ös, valamint az M 172-es. Szilvából a Besztercei szilva, továbbá a Debreceni Muskotály és az Olasz kék került elsődlegesen szaporításra. Meglepő viszont, hogy sehol sem szerepel a Stanley, amelyet pedig több tanulmány üzemi fajtaként ajánlott és ajánl az elkövetkezendő rekonstrukciós telepítésekhez. Kajszibarack fajtákból elsősorban a Magyar kajszit szaporították, továbbá nagymértékben került szaporításra a Ceglédi óriás, a Ceglédi bíbor, valamint a Nagykőrösi óriás. Az őszi-barack fajták szaporítása mutatja a legtarkább képet. Legnagyobb mértékben a Champion került szaporításra, ezt követi az Elberta, a Dixired, valamint a Ford, Redhaven és Mariska. Az újabb fajták közül mindenekelőtt az Arany-csillag és annak a BB 1 klónja került nagyobb mértékű szaporításra.

A jövőbeni rekonstrukciós telepítések megvalósításához feltétlenül szükséges a fajtaváltás elvi problémáinak megoldása után az elképzelések gyakorlati átvitele a faiskolai szaporító gazdaságokban is.

A harmadik ötéves terv telepítéseinek kísérő jelensége, amelyet az elkövetkezendő rekonstrukciós telepítéseknél nem szabad figyelmen kívül hagyni, a kivágások alakulása. Az 1965—1970. évi telepítések, valamint az előregedett ültetvények kivágása a következő helyzetet mutatják:

Gyümölcstelepítés és kivágás állami gazdaságokban
(KSH adatok)

Idény	Telepítés ha	Kivágás ha	Arány
1965/66	1039	918	1 : 1
1966/67	422	1028	1 : 2,5
1967/68	271	1944	1 : 7
1968/69	324	603	1 : 2
1969/70	190	1365	1 : 7
1970/71	267	1395	1 : 6
1971/72	547	1245	2 : 5

E táblázatból látható, hogy az állami gazdaságokban minden évben legalább kétszer annyi kivágás történt, mint amennyi telepítés, sőt voltak évek, amikor a kivágás háromszorosa a telepített üzemi területnek. Feltételezhető, hogy a szövetkezeti üzemi telepítéseknél hasonló tendencia tapasztalható, melynek korrekcióját feltétlenül figyelembe kellene és kell venni a rekonstrukciós telepítések megvalósításánál.

A rekonstrukciós telepítések beindításánál figyelembe kell továbbá venni, hogy a második ötéves tervidőszakban telepített 62 000 ha gyümölcstelepítés várható üzemelésének tartamát és hozamának alakulását is.

Ismereteink szerint a második ötéves terv során telepített őszibarack 1970-től csökkenő hozamú, míg 1975-től letermettnek vehetők az őszibarack, a kajszi és a bogyósok közül a málna és a feketeribiszke. Ugyancsak csökkenő hozamúnak vehető 1980-tól a második ötéves tervben telepített meggy, a szilva és az alma M alanyon, a körte pedig birs alanyon. Végül csökkenő hozamúnak tekinthető 1985-től a második ötéves tervben telepített cseresznye, az alma vad alanyon, valamint a körte vad alanyon.

A gyümölcs fajtaösszetétel alakulása az egyes európai országokban és az USA-ban

A rekonstrukciós telepítés megindulásakor megvalósítandó fajtaváltáshoz feltétlenül szükséges egyrészt a távlati külkereskedelmi igények ismerete, továbbá a baráti országok telepítésének, fajtaösszetételének irányát ismerni, valamint figyelemmel kísérni a környező, hasonló gyümölcsfajtaikat exportáló kapitalista országok fajtaváltásának az útját.

Ismereteink szerint a hazai fogyasztás a hivatalos elképzelések szerint az 1970. évi 85,5 kg-ról 1975-re 90 kg-ra, ezen belül a feldolgozott gyümölcs 5,5 kg-ról 8 kg-ra, a déligyümölcs 5 kg-ról 8 kg-ra növekszik. Az ipari felhasználás a számítások szerint az 1970. évi 150 000 tonnáról 1975-re 250 000 tonnára, az export 430 000 tonnáról 530 000 tonnára növekszik.

Az exportterveket részleteiben nem ismerjük, azonban tudomásunk szerint devizaforintban 1970-hez viszonyítva mintegy 40%-kal kívánjuk 1975-re növelni a gyümölcsexportot. A télialma exportját kiemelve, az 1970. évi 277 000 tonnával szemben mintegy 420 000 tonna az exportelőirányzat. Tőkés viszonylatban a 30 000 tonna export várhatóan 40 000 tonnára növekszik.

A legfontosabb nyugat-európai ország importáló gyümölcsbeviteli elképzeléseit az elkövetkezendő évekre nem ismerjük, de az 1960—1970 közötti külkereskedelmi trendekből következtetni lehet a jövőt illetően. Mindenekelőtt megállapítható, hogy a gyümölcsimport növekszik, továbbá a friss gyümölcsimport növekedése lényegesen lassúbb a feldolgozottnál, évi 3,5%-kal, míg a feldolgozott gyümölcsimport 4,8%-kal növekedett.

A friss gyümölcsimport tendenciák vizsgálata azt mutatja, hogy a szállításra érzékeny gyümölcsök importja nő, különösen a csonthéjasok és bogyósok exportja növelhető. Ezen a területen még feltáratlan lehetőségek vannak, és a szállítási időszak bővülése növelheti a külföldi piacok jövőbeni felvevőképességét.

A különböző országokban a fajtaösszetétel alakulásának tendenciája röviden az alábbiakban jellemezhető:

Anglia: Almából jelentősen nő a Cox narancs renet területe, ami azért is figyelemre méltó, mert bevezették az egészséges, úgynevezett vírusmentes vagyis vírusmentes ültetési anyag használatát az almatelepítésekénél. Körtéből Anglia fő fajtája továbbra is a Conferencé fajta és részben a Vilmos körte.

Ausztria: Jelenleg a kereskedelmi gyümölcsösökben az alábbi fajtákat termesztik: Alma — Golden Delicious, Jonathán, Starking, Rudolf trónörökös, Cox narancs renet, Téli aranyparmen, James Grieve, Stark Earlyest stb.

Franciaország: Almából a Golden Delicious 1970-ben az összes fajták 50%-át elérte. Az amerikai piros alfafajták telepítése 2,5%-ról 18%-ra nőtt, ugyanakkor csökkent a Kanadai renet és a Boscopi szép, továbbá a Cox narancs renet telepítése. Őszibarackból — túlnyomó többségében — a sárgahúsúakat és a magvaválókat termesztik, a fehérhúsú és duránci fajták kiselejteződnek. Jelentősen elterjedtek a legújabb amerikai fajták, különösen a nektarin típusok.

Hollandia: Almából a fő fajtájuk a Boscopi szép, mintegy 25%. Erős fejlődést mutat az újabb nyári fajták telepítése, elsősorban nőtt a Stark Earlyest területe. Ezenkívül a Jonathánt, a Cox narancs renetet, a Golden Delicioust, valamint a James Grieve-t termesztik.

NSZK: Almából a 3 fő fajtájuk a Cox narancs renet, Boscopi szép és a Téli arany parmen.

Olaszország: Almából csökken az Aboudanza és a Belfor termelés, bővül az ismert fajták közül a Golden Delicious és a Starking, valamint a Stark Delicious termelése, továbbá az újabb fajták közül a Richared, a Rome Beauty,

valamint a Granny Smith, továbbá a Stayman Winesap fajták telepítési területe. Körték közül elsősorban a Vilmos körte, Nemes Kraszán, Bosc kobakja, Fetel apát magonca, Guyot Gyula fajták kerültek telepítésre. Rohamosan nő a Stanley szilvafajta területe. Őszibarackból a sárgahúsú fajták területe eléri a 60%-ot, különösen a Redhaven, Dixired, Dixigem, Cardinal, Early Elberta, Southland fajták terjedtek el és terjednek. A fehérhúsú korai fajták közül mindenekelőtt a Springtime területe nő. Újabbán széles körben telepítik a különböző nektarin fajtákat.

Egyesült Államok: Almából a Stayman Winesap van leginkább elterjedve, ezenkívül számos Jonathán és Starking-pótló, új rügymutációból származó fajta nyert elszaporítást. A legelterjedtebb kajszibarack fajták a Royal, Derby, Tilton stb. Őszibarackból elsősorban Springgold és Springcrest, Cardinal, Green free, Coronet, Red top, Regina, Suncrest, Fay Elberta, Fayette. A konzerv fajtásorból Loadell, Fay Elberta, Hawford Stern, Wisner fajtákat telepítik. Újabbán elterjedőben vannak a nektarinok. Cseresznyéből a Bing, Vernon, míg szilvából az Ágeni szilva és Stanley fajtákat telepítették elsősorban.

A fajtaváltás jelenlegi problémái

A gyümölcstermelés fejlesztésével kapcsolatosan már eddig is több tanulmány és több koncepció látott napvilágot. Véleményünk szerint minden tanulmány és kialakult koncepció a maga módján nagyon értékes, és a végleges rekonstrukciós elképzelésekhez nagy segítséget nyújthat.

A fajtaváltás kidolgozása, új fajták üzemi kipróbálása, valamint az új fajták üzemi termelésbe vonása mértékének eldöntése azonban csak akkor oldható meg, ha az államigazgatás, a termelés irányítói, a tudomány képviselői, beleértve a fajtaminősítést is, ezt együttes feladatként kezelik és együttesen kísérik megoldani, méghozzá konkrét kutatási és termelési tapasztalatok alapján.

A fajtaválasztás tehát mint műszaki fejlesztési kérdés, a kutatás, termelés és igazgatás együttes feladataként jelentkezik.

A rekonstrukciós telepítésekkel kapcsolatos fajtaösszetételi koncepciók

Az eddigi tanulmányok és a telepítést előkészítő előterjesztések szerint alma vonatkozásában változatlanul a Jonathánt, illetve annak klónjait kívánják fő fajtaként fenntartani. Az alma fajtaszerkezetet Starking jellegű, de annál bővebben termő fajtákkal kívánják kiegészíteni, elsősorban export céllal. Ilyen módon a Jonathán arány kismértékben csökkenne.

A Golden Delicious és más hasonló típusú fajták 15—20%-os mértékű elszaporítását tervezik, illetve ajánlják.

A körtetelepítésnél figyelembe szeretnék venni az exportcélra javasolt fajtákat, amelyekre azonban még üzemi tapasztalatokkal nem rendelkeznek,

s ezért továbbra is elsősorban a meglehetősen jó eredménnyel termeszthető, hagyományos fajták szaporítása várható.

Kajsziarackból elsősorban a két alaptípus klónjait, abból is a nagy gyümölcsűek telepítését szorgalmazzák, azonban keresik az állóképesebb fajtákat is.

Őszibarackból a jelenleg minősítés alatt álló, elsősorban sárgahúsú fajtákból kívánják kialakítani a fajtasort, mintegy 1,5–2 hónapos idényre tervezve. Itt a speciális ipari fajták is számításba jöhetnek, a differenciált igények kielégítése érdekében.

Szilvánál a fajtasort kívánják kiegészíteni és a hagyományos fajták mellett elsősorban a Stanley és Tuleogras beépítése várható.

A cseresznye esetében a fajtasor kialakulása folyamatban van, melyet az új fajták próbája dönt el. Elképzelések vannak a Bigarreau Moreau és a Bigarreau Reversion szaporításbavételéről.

A meggytelepítéseknél elsősorban a klónozott Pándy típusok szaporítását ajánlják, másodsorban pedig a Kertészeti Kutató Intézet fajtáit, illetve hibridjeit.

Dióból a feltételezések szerint számos telepítésre alkalmas fajtaival, illetve fajtajelölttel rendelkezünk, de az oltványellátás nincs megoldva.

A bogyósok, málna, ribiszke, köszméte üzemi fajtasora kialakult, a telepítésekhez ebből választani lehet, és az intenzitás növelése érdekében számításba jönnek a mindenkori legújabb fajták.

A különböző tanulmányok hangsúlyozzák, hogy a fajtaszerkezetben a termelési cél-igényeket az eddigieknél nagyobb mértékben kívánják érvényesíteni, nemcsak a belföldi kereskedelem és export vonatkozásában, de ezen belül a felhasználási célnak, a friss fogyasztás és ipari feldolgozás igényeinek megfelelően is.

A termelés ilyen irányú szakosítását azért is fontosnak tartják, mert az egyes fajoknál ezzel a betakarítás munkaigényessége csökkentését teszi lehetővé és a betakarítás, valamint a hasznosítás módja is más-más fajtát kíván. A fentiek azonban arra is utalnak, hogy az alapvető gyümölcsfajok egy részében fajtaváltás nem várható, illetve hogy a fajtaváltás eldöntéséhez még nem mindig rendelkezünk kellő megalapozottságú kísérleti adatokkal és ismeretekkel.

A fajtaváltás jövőbeni problémái

A gyümölcsstermesztés hazai rekonstrukciója során a fajok egy részénél feltétlenül fajtaváltást kell megvalósítani. Az eddigi tapasztalatok azt mutatják, hogy a gyorsan fejlődő igények és a nemesítés eredményei nem teszik lehetővé egy állandó „legjobb fajtaválaszték” kialakulását, hanem a folyamatos fajtaváltás biztosítását teszik szükségessé.

A fajtaváltás hatékonyságát az dönti el, hogy a mindenkori igényeknek megfelelő fajták kerülnek-e termesztésbe. Lényeg az, hogy a piachoz való igazodás folyamatától ne késsünk el. Mindez az időtényező fontosságára hívja fel a figyelmet.

A tudomány és az államigazgatás, valamint a termelés irányítóinak együttes feladata az, hogy idővesztés nélkül és megfelelő biztonsággal állítsuk elő azokat a szaporítóanyagokat, amelyekkel a gyümölcsösök felújítása folyamatosan végbe-mehet.

A fajtaváltás folyamat, tehát fokozatosságra kell törekedni és azon fajták lecserélését kell megvalósítani, melyek a felhasználás különböző céljainak nem felelnek meg, termesztésük vagy áruértékük nem megfelelő. Ebből következik, hogy a fajtaváltás gyorsítása népgazdasági érdek, nem tisztázott azonban, hogy hol és mikor következik ez be.

Sok helyütt jelentkezik az a helytelen felfogás, megítélés, hogy elegendő, ha a szaporításra engedélyezett fajták jegyzéke modernizálódik. (Lásd az 1970/71-es szaporítást.) Úgy véljük, hogy a népgazdaságilag fontos fajtaválasztáskor termék-kínálatnak kell bekövetkezni. Ez azonban nem következik be, vagy csak nagyon nehezen, ugyanis a még elismert új fajták sem szaporodnak el kellő gyorsasággal és kellő mértékben.

Ennek oka, hogy egyes növények esetében az elszaporítás technikai megoldása lassú, másrészt az érdekeltség megszűnik a fajta elismerésével, és a fajta bevezetésére és elterjesztésére már nem helyeznek súlyt.

Az eddigi tapasztalatok azt mutatják, hogy viszonylag könnyebb kimondani egy fajtáról, hogy azt vonjuk ki a termelésből, mint azt, hogy melyek a minden szempontból megfelelő új fajták, azokat meghatározni és azt is, hogy ezekkel mely fajtát kell lecserélni. Eredményként kell tekinteni, hogy az újabbban megjelent jogszabályok az elmúlt években lehetővé tették, hogy az arra érdemes fajtajelöltek még elismerés előtt elszaporításra kerüljenek és üzemi ültetvények létesüljenek belőlük. Úgy véljük, hogy ezt a folyamatot célszerű továbbfejleszteni anélkül, hogy a fajták gazdasági értékének megállapítása hiányt szenvedne.

Összgezve: végső fokon a fajtaváltás a telepítési lehetőségeken alapul. A telepítések csökkenése, a rekonstrukció lassúsága és az, hogy a termelőüzemek sok esetben nem ismerik az új fajtákat vagy nem bíznak azokban, vezet oda, hogy a fajtaváltás nem megy megfelelően végbe.

A fajtaváltás és az új fajták propagandájának problémája

A fajtaváltás egyik alapvető akadály, hogy az új fajtákat nem ismerik eléggé a telepítők, azaz a termelő üzemek. Ennek egyik oka, hogy a fajta-propaganda nem kielégítő, ezért további fejlesztésre szorul.

Meggondolás tárgyát képezi, hogy a fajtapropaganda kinek a feladata és milyen jellegű legyen. Abban mindenki egyetért, hogy propagandát a termelés fejlesztése és a fogyasztó érdekében egyaránt kell végezni, de az elképzelések, hogy a fajtapropaganda irányítása kinek legyen a feladata, megoszlanak. Az eddigi tapasztalatok azt mutatják, hogy a fajtapropaganda több csatornán keresztül folyik és ennek következtében sok esetben egyes csoportok vagy intézmények, vagy egyéb szervek érdekeit képviselik és nem az országos érdekeket.

A fajtapropaganda aktualitása és gyorsasága a gyors fajtaváltást elősegítő alapvető követelmény. Úgy véljük, leghelyesebb és leggyorsabb megoldás, ha a fajtát felhasználók szervezetei, állami gazdaságok, termelészövetkezetek központi szervei saját gazdaságaik tájékoztatására biztosítják az információt. Érdekes megjegyezni, hogy a gyümölcs-fajtapropagandára fordított összeg országosan a töredékét sem teszi ki a kereskedelmi életben az egyes márkák bevezetésére fordított propaganda költségeinek.

A fajtapropaganda objektivitásához biztosítani kell azt is, hogy azonos értékűnek ismerjék el a hazai nemesítésből, a klón- vagy tájszelekcióból, illetve honosításból származó fajtákat is. Ez néhány évvel ezelőtt még azt jelentette, hogy a honosítási tevékenységet a másik két tevékenység szintjére kell emelni. Napjainkban viszont a fajták termesztésbe vonása során még paradox módon az is előfordul, hogy a hazai előállítású fajtáknak (nemesítés, szelekció) kell az egyenjogúságot biztosítani néhány kellően ki nem próbált külföldi fajtával szemben.

A nemesítési munka és a fajtaváltás közös problémái

Céltudatosabbá kell tenni a hazai nemesítési munkát, az új fajták előállítását. A szakemberállomány megerősítésén túl, e munka feltételezi, hogy a kutatók tájékoztatva vannak a távlati tervek alapvető célkitűzéseiről, mert csak ez teheti céltudatosá a fajtaelőállításra való törekvést. Ehhez azonban szükséges az is, hogy e munkában részt vevő kutatási és oktatási intézmények egyes szervezeti egységei között fokozottabb együttműködés alakuljon ki.

A nemesítési munka sok esetben befejezetlen. Az előállított új hibrideket, illetve szelektált klónokat csak minimális vizsgálatokban tudják részesíteni. Figyelemre méltó, hogy különösen a fajták sterilitását, illetve homogenitását biztosító vizsgálatokhoz kevés a növényanyag és a megfigyelt évek száma.

A nemesítési munka befejezetlenségére utal az is, hogy esetenként a termékenyülési viszonyok tisztázatlanok, az alanyokkal való affinitásra nem állítanak be vizsgálatokat, és a szaporítás előfeltételét képező vírusmentességi vizsgálatok vitele nincs megoldva és a nemesítő a termesztéstechnikára vonatkozó ajánlásokkal egyáltalán nem foglalkozik.

Meg kell határozni a nemesítői kísérletek minimumát, melyek betartása lehetővé tenné, hogy azok lezárása után az üzemi kísérletek, tehát a szaporítás meginduljon, az előzetes elismerés pedig 2—3 éven belül megtörténjen, ami a fajtaváltás gyorsítását jelentősen elősegítené.

A fajtakísérleti munka problémái és a fajtaelismerés meggyorsításának lehetőségei

A fajtaváltás gyorsasága megkívánja a gyümölcsfajoknál, hogy különösen a nemesítési és fajtaminősítési kísérletek párhuzamosan és összehangoltan történjenek. Ez lehetővé tenné, hogy a fajták első üzemi próbatermesztésbe való bevezetése, sőt előzetes elismerése nem feltétlenül az értékelő kísérletek megismerése után kerülne sorra, hanem anélkül is.

Fő feladat a fajták elismerése és bevezetésének meggyorsítása.

Ezt a célkitűzést egyrészt nehezítik a *nemesítési munka* előbb említett *hiányosságai*, másrészt hogy a *nemesítési eredményeket ellenőrző fajtakísérletek lehetőségei is csökkentek* az elmúlt években.

Három helyen van jelenleg lehetőség az országban a gyümölcs fajtakísérletek végzésére, míg korábban állami gazdaságokban is el lehetett helyezni ilyen kísérleteket. Meg kell állapítani, hogy a munkaerő, az adatszolgáltatás és a költségek hiánya lehetetlenné teszik ilyen kísérletek szervezését, ennek következtében késik a fajtaelismerés és még szerényebb, még hiányosabb lesz a fajtapropaganda. A kisparcellás kísérletek jelentős mértékben korlátozzák a fajtakísérletek eredményességét. *Statisztikai értékelés nélkül a közelálló fajták termésmenetét, homogenitását nem lehet megállapítani.* Az első termőévek nem jellemzőek, mert a fajták termőrefordulásának dinamikája eltérő. Legalább 3 teljes termőév eredményét kell összevontan értékelni, mert a fajták termésingadozása fáziseltolódásban van. A bizonytalanul termékenyülő fajok (cse-resznye, meggy stb.) esetében a fajtakísérletek nem adnak megbízható eredményt, mert az üzemi körülményektől eltérő beporzási viszonyok között folynak le.

Zárt technológiák, speciális ültetvényrendszerek, a kémiai növekedésszabályozók, a szüreti munka fajta-gépesítése annyira fajtaspecifikus lehet, hogy minden fajta csak a neki megfelelő technológiával próbálható ki.

Ezen úgy lehetne segíteni, hogy a fajtakísérleti módszer esetében a parcellakísérleteket csak klónszelektálás során kell megkövetelni. Más esetekben viszont arra kell törekedni, hogy a nemesítők minél gyorsabban üzemi kísérleteket állítsanak be összehasonlító fajtával több helyen. A részletes adatfelvételek alapját a minőségi tulajdonságok megállapítására a Fajtakísérleti Intzet legalább két helyen elhelyezett regiszter-gyűjteménye képezi.

A fajtaimport, a honosítás problémája

A hazánkban termesztésre engedélyezett fajtaválaszték azt mutatja, hogy a külföldi fajtáknak is igen nagy a jelentősége. Vélelmezhető, hogy a külföldön folyó nemesítés új eredményei is új, megfelelő fajtákat adhatnak a hazai termesztés számára. A külföldi fajták importjával, vásárlásával, hazai elterjesztésével kapcsolatosan vannak problémák. Nemrég megoldódott a honosítás rendszere, annak központi nyilvántartása. Ezek szerint ma mintegy 600 külföldi fajta honosítását tartják nyilván.

Az állam, helyesen, ösztönzi a honosítók munkáját, biztosítja a honosítók jogait a honosított fajtával kapcsolatosan, ugyanakkor a honosítás munkája sok esetben nem kielégítő.

A honosító kísérletek olykor annyira kezdetlegesek, illetve csak névlegesek, hogy azok alapján nem lehet megnyugtató döntést hozni a fajta bevezetéséről.

A jövőben feltétlenül szükséges különbséget tenni a fajták egyszerű ajánlása és a tényleges kísérleti munkát igénylő honosítás, azaz a hazai körülmények között való tudományos kipróbálás között.

A fajták külföldi szabadalmazása és a szabadalmazás Magyarországon való bevezetése is sok új problémát vet fel a fajták beáramlását illetően. Sokéves késés alakul ki, ha a fajtákat csak külföldi elterjedésük után, védettségük lejártával vásároljuk meg vagy próbáljuk csere útján behozni az országba.

Körütekintőbb vizsgálatok szükségesek a jövőben, ha külföldi fajtákat kívánunk megvásárolni. Egyrészt, mert nem minden külföldi fajta élvez nemzetközi védettséget, másrészt pedig arra kell törekedni, hogy a külföldön kipróbálás alatt levő fajták lehetőleg egyidőben kerüljenek hazánkban is kipróbálásra, és csak a hazai minősítési kísérleteinkben bevált és ezt követően elterjesztett fajták után fizessen az állam méltányos licenccéjét a szabadalom külföldi tulajdonosainak.

A fajtafenntartás és a vírusmentesítés kérdései

A termesztésben levő kitűnő fajtáink termelési értékének megőrzése, sőt fokozása folyamatos fajtafenntartást tesz szükségessé. A klónszaporítású fás növények fajtafenntartására történtek kezdeményezések az Országos Szaporítóanyag Felügyelőség részéről, de ez a munka a megkezdett formájában nem folyik tovább. Ennek következtében *fajtafenntartó klónszelektió az országban nem folyik.* Eltérő fajtatiszítások kiválasztása és minősítésre való bejelentése folyamatban van, s ez bizonyos mértékig pótolja a fajtakörök fenntartását.

Az eddigi kísérletek alapján egyértelműen kimondhatjuk, hogy a szelektált klónok értékét csak statisztikailag értékelhető kísérletekben lehet megállapítani. A klónszelektálással megvalósuló fajtafenntartás tehát csak akkor

tekinthető megoldottnak, ha a szelektált legjobb klónok folyamatosan, többismétlésees klónkísérletekbe kerülnek és csak a legjobb anyagok jutnak tovább ebből közszaporításra.

Szeretnénk megjegyezni, hogy az 1970/71-es évi szaporítás is azt igazolja, hogy a különböző alma, cseresznye, meggy és kajszibarack klónok közül bizonyos szubjektivitás alapján, illetve véletlen alapján történik a szaporítási arányok kialakulása.

A törekvés megvalósításához szükséges az is, hogy a fajtafenntartás gazdasági ösztönzését megfelelően megoldjuk, hogy a szaporítóanyagot ellenőrző igazgatási szervek a klónszelektálás teljes folyamatát ellenőrizzék.

A kiemelkedő klónok megkülönböztetett jelzéssel való forgalmazása és a megkülönböztetett jelzésű klónokkal való gazdasági ösztönzés már a fajta-minősítés keretében valósíthatók meg.

A fajtafenntartás, de a fajtaelőállítás és honosítás egyik alapvető kérdése is a vírusmentesítés. Kívánatos lenne az új fajták, a honosított fajták és a klónok vírusmentesítését a fajtafenntartással összehangoltan országosan megszervezni. Ez annál is inkább halaszthatatlan feladat, mert napjainkban már nemcsak a csonthéjas fajoknál, hanem az almánál és a szőlőnél is jelentkezik ez a probléma.

Fajtagyűjtemények, törzsgyümölcsösök, karanténkertek problémája

Alapjaiban jónak mondható a központi és üzemi törzsültetvényhálózat. Ezt a keretet megfelelő tartalommal kell kitölteniük egyrészt a kutatóintézeteknek, másrészt a nagyobb üzemi felülettel rendelkező faiskoláknak. Ugyanakkor különbséget kell tenni a központi törzsültetvény és egy-egy intézmény, valamint a Kertészeti Egyetem fajtagyűjteménye között. *Mivel a törzsültetvény központi törzsültetvény, nem fajtafenntartási és nemesítési, hanem elszaporítási célokat szolgál,* lehetőleg az új fajtákkal kapcsolatos kereslet arányában kell a bekerülő fajták számát meghatározni.

Emellett feltétlenül szükséges nemesítési, tájszelektációs és honosítási munkákkal kapcsolatos intézmények, egyetemek és kutatóintézetek számára biztosítani a fajtagyűjtemények létesítését, fenntartását, illetve az ehhez szükséges anyagi fedezetet.

Fajtagyűjtemények létesítése lehetővé tenné olyan faj- és fajtagyűjtemény kialakítását, ami tulajdonképpen a nemesítés számára génbankot, nemesítési alapanyagforrást jelentene, különösen a céljellegű nemesítési munkák viteléhez.

A MÉM Növényvédelmi Főosztályának döntése értelmében ez év végén két karantén kert is létesült, az egyik az alsótekeresi, másik a borbási faiskola mellett.

Egyrészt örömmel kell üdvözölni az ilyen jellegű karanténkertek létesítését, másrészt nem lehet egyetérteni azzal a felfogással, hogy ezek a karanténkertek kizárólagossággal bírnak az összes külföldi fajták importját illetően. Ennek a koncepciónak az elfogadása azt jelenti, hogy a nemesítés a tesztelési vizsgálatok befejezéséig, amely lehet 2, 3, 6 vagy 10 év, el van zárva attól a lehetőségtől, hogy ezen fajtákat a leggyorsabban bevonja a nemesítési, illetve, ha szükséges, a honosítási munkába. Személyi és tárgyi feltételek hiányában viszont nem oldható meg, hogy ezt a munkát a nemesítők e két faiskola karanténkertjében végezzék rendszeresen.

Összegezve: napjainkban hazánkban sok szerv foglalkozik hatósági jogkörben a fajtakérdéssel és azok szaporításával. Így például az Országos Mezőgazdasági Fajtaaminósító Intézet, az Országos Szaporítóanyag Felügyelőség, Fajtakoordinációs Bizottság, a MÉM Növényvédelmi Főosztálya, illetve különböző szolgálatok stb. Feltétlenül szükséges lenne ezek megfelelő koordinálása, melyre *egyértelműen* a MÉM Kertészeti Osztálya, illetve a Fajtakoordinációs Bizottság lenne alkalmas.

Nem sikerült még megvalósítani minden esetben, hogy a fajtát az agrotechnikával együtt biztosítsuk a termelés számára. A fajta speciális igényeinek ismeretében az ökológiának és az üzemszervezési szempontoknak figyelembevételével helyesen kiválasztott termelési technikai módszert kell alkalmazni, illetve a termelés színvonalát összefüggésbe kell hozni a fajtákkal. A jelenlegi nemesítés és a szelekció intenzív fajtákra törekszik. Ezek a fajták csak intenzív körülmények között tudják potenciális lehetőségeiket hozni, ehhez adott esetben az öntözés, a megfelelő tápanyagszint egyaránt szükséges. Ezek hiánya vagy nem kellő mértékben történő biztosítása rendkívül gyakran fordul elő még ma is, amiről nem a fajta, illetve nem a nemesítő tehet.

Összefoglalás és következtetések

A fajtakérdés és fajtaváltás problémáival számos tudományos rendezvény és tanulmány foglalkozott. Összegezve azok következtetéseit, jelenlegi ismereteink alapján a következőket javasoljuk:

1. A fajta a gyümölcstermelés műszaki fejlesztésének egyik alapvető eszköze. A fajtaváltás kidolgozása és megoldása államigazgatásban dolgozó szakemberek, tudományos dolgozók (nemesítők, honosítók, fajtaelismerés keretében dolgozók stb.) és a termelés irányítóinak együttes feladata kell, hogy legyen.

2. Az államigazgatás, a kutatás, a fajtaaminósítás, a termelőüzemek és a külkereskedelmi szakemberek együttműködésével ki kell alakítani az üzemi kísérletek, illetve a próbatermesztés szervezetét, annak rendszerét. Ez jelentős segítséget nyújthat a jövőbeni fajtaváltásokkal kapcsolatos döntésekhez.

3. A rekonstrukciós telepítések fajtaösszetételének koncepcióját a fajtanemesítés, a honosítási és a hazai nemesítői, illetve szelekciós munka ismeretanyagára alapján kell véglegesen kialakítani.

Számos szerv foglalkozik ma hatósági jogkörrel a fajta és szaporítás kérdésével (Országos Mezőgazdasági Fajtakísérleti Intézet, Országos Szaporítóanyag Felügyelőség, Fajtakoordinációs Bizottság, Növényvédelmi Zársvolgálat stb.). Kívánatos lenne ezek tevékenységének koordinálását egyértelműen a Fajtakoordinációs Bizottságra bízni. A Fajtakoordinációs Bizottságba intenzívebben és rendszeresen kell bevonni a fajtakérdéssel foglalkozó kutatókat is.

4. a) A második és harmadik ötéves terv telepítéseinél nyert tapasztalatokat a fajtaváltással kapcsolatosan hasznosítani kell az új rekonstrukciós telepítéseknél.

b) A rekonstrukciós telepítések megindításakor figyelembe veendő a II. és III. ötéves tervben telepített gyümölesültetvények várható üzemelésének tartama és hozamának alakulása.

5. Tovább kell folytatni a külföldről bekerülő fajták nyilvántartásba vételét. Kötelező hatályúvá kell tenni a bármely formában bekerülő külföldi fajták bejelentését és nyilvántartásba vételét. A külföldről behozott, behozott fajták többsége jelenleg is spontán módon kerül be a különböző szervekhez, intézményekhez. Biztosítani kell, hogy a jövőben, különösen az import útján bekerülő külföldi fajták megrendelése összehangoltan történjék, a kutatási intézmények és az oktatási intézmények illetékes szakembereinek bevonásával.

Ugyanakkor gondoskodni kell a behozott fajták honosítási munkába történő vételéről is. Csak így biztosíthatjuk, hogy az új külföldi fajták idővesztés nélkül és megfelelő biztonsággal kerülhessenek kiértékelésre.

6. Elő kell segíteni, hogy az Országos Szaporítóanyag Felügyelőség részéről megkezdett klónszaporítású fás növények fajtafenntartása tovább folytatódjék. Ez lehetővé tenné, hogy a fajtafenntartó klónszelekció ismét meginduljon hazánkban.

Erőfeszítéseket kell tenni, hogy a fajtafenntartás megfelelő anyagi ösztönzését megnyugtatóan megoldják, és hogy a szaporítóanyagokat ellenőrző igazgatási szervek a klónszelektálás teljes folyamatát ellenőrizzék.

7. Országos feladatként jelentkezik a vírusmentesítés megoldása a fajtafenntartó munkában. Központilag biztosítani kell úgy a törzsültetvények, mind a fajtagyűjtemények, továbbá a nemesítési alapanyagok vírusra történő letesztelését, hőkezeléses eljárással vírusmentesítését. El kell érni, hogy a rekonstrukciós telepítések megkezdésekor vírusmentesültetési anyag kerüljön bevezetésre nemcsak a csonthéjasoknál, hanem az almánál is. E kérdéseknek az elhanyagolása egyrészt veszélyezteti a rekonstrukciós telepítések eredményességét, másrészt nagymértékben hátráltatja a hazai növénynemesítői, tájszelekciós, honosító, valamint fajtafenntartó munkát.

8. Elő kell segíteni, hogy a gyümölcsnemesítői és fajtanemesítő kísérletek párhuzamosan és összehangoltan follyanak. Ehhez azonban törekedni kell a nemesítői munkában tapasztalható befejezetlenség kiküszöbölésére. Biztosítani kell, hogy a növénynemesítők a nemesítési kísérletek minimumát megtartsák (tisztázzák a termékenyülési viszonyokat, készítsék el a termesztéstechnikára vonatkozó ajánlásokat és a fajták sterilitását és homogenitását a stabilizáció érdekében, növeljék a megfigyelési évek számát).

9. A fajtakísérleti rendszert tovább kell finomítani és a gyümölcsfajták előzetes elismerésének a meggyorsítását elősegíteni.

Ennek érdekében a növénynemesítési munka finomítása mellett törekedni kell arra, hogy a nemesítővel együttműködve, minél gyorsabban üzemeltetett kísérleteket állítsanak be összehasonlító fajtával több helyen.

10. Az igazgatási szerveknek a tudományos dolgozókkal és a fajtaminősítés szakembereivel törekedni kell a fajtapropaganda kiszélesítésére és objektivitásának biztosítására. A fajtapropaganda-rendszer megvalósításába be kell vonni a termelés irányító képviselőit mind állami gazdasági, mind termelőszövetkezeti vonalon.

11. Eddigi tapasztalataink szerint az elismert fajták nem szaporodnak kellő gyorsasággal és kellő mértékben, az elszaporítás rendkívül lassú. Ennek egyik oka, hogy az elszaporítás technikai megoldása lassú, más esetekben az érdekeltség megszűnik a fajta elismerésével és a fajta bevezetésére és elterjesztésére már nem helyeznek kellő súlyt sem a nemesítő, sem a nemesítésben érdekelt kutatási intézmény és a szakigazgatás.

Meg kell vizsgálni, hogy milyen gazdasági ösztönzéssel lehetséges a problémát megfelelően megoldani.

12. A fajtaváltással összefüggő kutatások, mint keresztezéses nemesítés, tájszelekció, honosítás, még eredményesebbé tehetők azáltal, ha az ilyen jellegű kutatást végző intézmények szervezett együttműködését szorosabbá, közvetlenebbé teszik. Meg kell vizsgálni, hogy az illetékes kutatási célprogram, valamint a kutatási főirányok összehangolását hogyan lehet tovább finomítani a fentiek megvalósítása érdekében.

13. A fajtakutatással kapcsolatos kutatómunka anyagi támogatása nem kielégítő. Javasolni kell a MÉM-nek, hogy a probléma fontosságából kiindulva a meglévő kutatási tartalékokból nagyobb támogatást nyújtson a nemesítési, szelekciós, honosítási és fajtaminősítő munkát végző intézmények számára. Egyben javasolni kell a Magyar Tudományos Akadémiának, hogy az életfolyamatok szabályozása (bioreguláció) című kormány szintű kutatási célprogram keretében nyújtson anyagi támogatást a fajtaváltás elméleti vonatkozásait vizsgáló kutatási szervezeti egységeknek, kutatási bázisoknak.